

Projectplan
Streekplatform Kempen
01/08/2016 - 31/07/2019

Aanvraag ESF-oproep 354:
Versterkt Streekbeleid Vlaanderen

Inleiding

Dit document omvat het projectplan van het Streekplatform Kempen voor de periode 01/08/2016 tot en met 31/07/2019. Het omvat een verdere detaillering van het antwoord op vraag 6 van de ESF-oproep 354 Versterkt Streekbeleid Vlaanderen. Het projectplan bouwt verder op de structuur van het 'Streekpact 2013-2018: kansen creëren en krachten bundelen' en bestaat uit 5 pijlers en 1 annex. Ook de DYNAK-projecten zijn hierin opgenomen. Concreet zijn volgende actieprogramma's uitgewerkt:

- Ondernemen, innoveren en internationaliseren
- Leren en Werken
- Ruimte om te ondernemen en mobiliteit
- Welzijn en zorg
- Groene en duurzame Kempen
 - o Annex: Nucleair veilige Kempen

Deze aanpak mag niet de indruk wekken dat er verkokerd wordt gewerkt. Bijzondere aandacht gaat uit naar het leggen van slimme verbindingen tussen de verschillende pijlers.

Hoe is dit projectplan opgebouwd? In de eerste tabel (p. 6) vindt u een totaaloverzicht van het project. U kunt voor elke pijler terugvinden wie trekker is van het actieprogramma en dus verantwoordelijk is voor de coördinatie, de uitvoering en de rapportage van het actieprogramma. De trekkers zijn formeel partner in het ESF-project en komen in aanmerking voor subsidiëring conform de afspraken gemaakt in de begrotingsnota. Vervolgens kunt u lezen hoe de 'governance' of de beheersstructuur georganiseerd is. Voor elk pijler is er namelijk een kerngroep samengesteld die de uitvoering opvolgt en de terugkoppeling naar de Task Force voorbereidt. Tot slot vindt u een oplist van de acties die uitgewerkt zullen worden.

Het tweede luik (vanaf p. 9) omvat de gedetailleerde actieprogramma's per Streekpactpijler. Deze zijn uitgewerkt volgens het SMART-principe (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden) en opgebouwd volgens een vast stramien:

	Uitdagingen
	Doelen
	Ambitie
	Projecten/acties
	Partners en aanpak
	Resultaten
	Planning
	Middelen/inzet team
	Monitoring
	Slimme combinaties met andere pijlers

De pijlers hebben een autonome werking. De nadruk ligt op actiegericht werken. De actieprogramma's bestaan uit streekprojecten, geen reguliere werking. De pijlers kunnen de Task Force van het Streekplatform Kempen gericht aanspreken met concrete vragen en vice versa. De Task Force volgt de uitvoering in globo op en zwengelt aan waar nodig. De Task Force organiseert de beleidsbeïnvloeding en belangenbehartiging. Zij werkt verbindend waar nodig.

Meer informatie over de uitvoering van het projectplan vindt u in de ESF-aanvraag.

Tot slot vindt u achteraan een afkortingenlijst.

Actieprogramma en governance Groene en duurzame Kempen

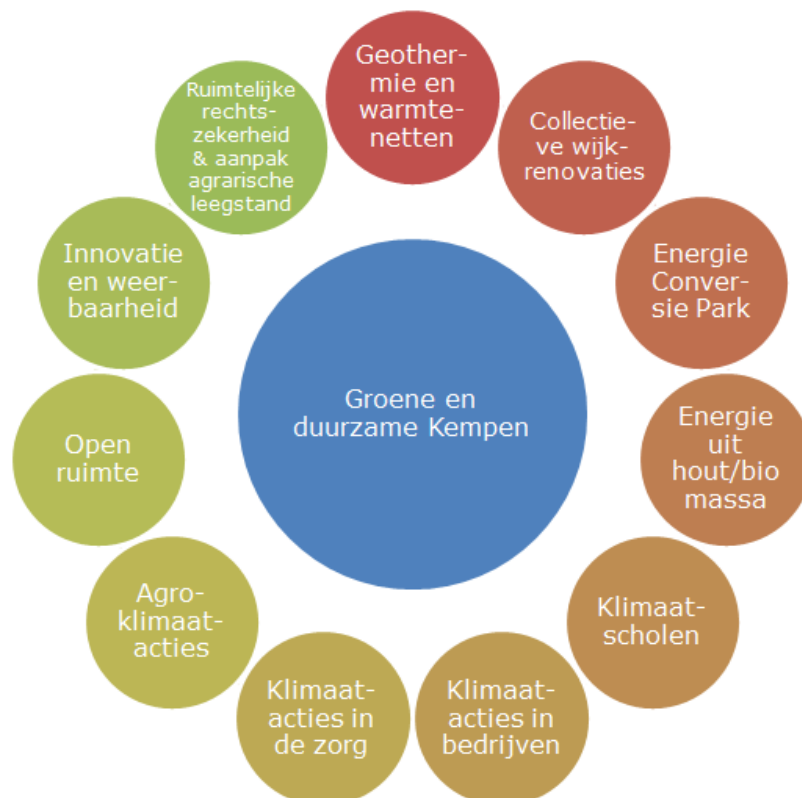
De streekpijler 'Groene en duurzame Kempen' wordt beheerd door IOK in samenwerking met RURANT. De basisgovernance wordt gevormd door het strategisch overleg Kempen2020 (burgemeestersconvenant) uitgebreid met een aantal partners.

Samenstelling:

- IOK
- RURANT
- VITO
- Provincie Antwerpen
- Distributienetbeheerders Eandis en Infrac
- Kamp C
- Belangstellende werkgeversorganisaties
- Stafmedewerker Streekplatform Kempen
- Regionaal landschap Grote en Kleine Nete
- Ad hoc experts

De kerngroep voert op regelmatige basis overleg over de voortgang van de acties en bereidt de terugkoppeling naar de Task Force van het Streekplatform Kempen voor. Ellen Leys (IOK) en Wim Poelmans (RURANT) worden elk voor 50% VTE ingezet om de uitvoering van dit actieprogramma te coördineren.

Er zijn 11 clusters waarop de partners zich de komende 3 jaar willen inzetten. U ziet ze in onderstaand schema.

ACTIECLUSTER 1: GEOTHERMIE EN WARMTENETTEN

 <p>Uitdagingen</p>	<p>Uitdaging is het geothermisch potentieel in de Kempen op een rationele en maatschappelijk verantwoorde manier te ontsluiten en effectief te benutten. De Kempen beschikt als regio over een zeer groot potentieel aan geothermie: meer dan 1 GW warmte en ca. 400 MW elektriciteit kunnen uit deze lokale energiebron geleverd worden. De exploratieboring in het Balmatt demonstratieproject in Mol bevestigt de verwachtingen. Het EFRO 910 project bracht heel wat juridische, technische, beleidsmatige en sociaal-economische inzichten, maar er is verdere verdieping nodig.</p> <p>Diepe geothermie richt zich op plaatsen met een grote, continue warmtevraag. Naast warmtebehoefte toepassingen in de industrie en de glastuinbouw is de koppeling van geothermie aan netwerken voor stadsverwarming noodzakelijk. Warmtenetten zijn een belangrijke randvoorwaarde voor de grootschalige uitrol van geothermie.</p>
 <p>Doelen</p>	<p>Het doel is de uitrol van geothermische toepassingen en warmtenetten in de Kempen om een transitie naar hernieuwbare warmte te genereren. Diepe geothermie laat toe om vanaf een voldoende hoge brontemperatuur (wat voor een deel van de regio het geval is) naast thermische energie ook elektrische energie te produceren. Omdat het elektrisch rendement bij temperaturen van 120-130°C laag is, is de afzet van (veel) warmte essentieel om voldoende rendement te creëren. Hiervoor moeten in 1ste orde de grote warmtevragers (grote gebouwen, industrie...) in beeld gebracht worden om een geothermisch project voldoende kritische massa te geven. In 2de orde moet getracht worden om aanvullend maximaal particuliere woningen (nieuwe en bestaande wijken) in te koppelen en zo de maatschappelijke meerwaarde te verzekeren. Hiervoor is de aanleg van warmtenetten nodig.</p>
 <p>Ambitie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Significante reductie van de CO₂-emissies in de niet-ETS sectoren (Minstens 20% CO₂ reductie tegen 2020 realiseren op het grondgebied van de Kempense gemeentebesturen). • Grote mate van energie-onafhankelijkheid binnen de regio.
 <p>Projecten/ acties</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Expertisenetwerk De gefundeerde uitrol van diepe geothermie in de regio zal een fundamentele koerswijziging inhouden op het vlak van energievoorziening, energiegebruik en ruimtelijke ordening. Binnen de regio zal een expertisenetwerk het aanspreekpunt vormen voor alle actoren die betrokken zijn bij de uitrol van geothermie en warmtenetten in de Kempen, en bij uitbreiding in Vlaanderen. • Ondersteuning van de lokale besturen in hun regisseursrol. Op korte termijn wordt ingespeeld op opportuniteiten door de haalbaarheid van standalone warmtenetten te onderzoeken bij nieuwe ontwikkelingen. Tegelijk worden lokale besturen ondersteund bij het uitzetten van strategische ontwikkelingsopties op middellange en lange termijn. De voortschrijdende inzichten over het potentieel, de technische ontwikkelingen, beleidskeuzen en de maatschappelijke acceptatie van geothermie en warmtenetten worden vertaald naar een aangepast lokaal ruimtelijk kader en beleidsaanbevelingen. • Uitrol Voortbouwend op EFRO 910 Geothermie 2020 faciliteert IOK de

	<p>regiogebonden uitrol door partnervorming en informatiedoorstroming in lerende netwerken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Referentieprojecten Om de expertise aan te scherpen worden in de regio strategisch-maatschappelijke referentieprojecten uitgewerkt die zich onderscheiden op het vlak van technologie, einddoelstelling en projectorganisatie.
 <p>Partners & aanpak</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verder bouwend op EFRO 910 zijn VITO, Warmtenetwerk Vlaanderen, IOK, provincie Antwerpen en VOKA cruciale partners. Dit expertisenetwerk wordt verder uitgebouwd met de lokale besturen en essentiële partners in de warmtemarkt. • Het geothermiepotentieel, en daarmee samenhangend de structurele aanleg van warmtenetten, hertekent grondig het beleidslandschap voor de (lokale) overheden. IOK zal de lokale besturen ondersteunen in hun rol.
 <p>Resultaten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Reële implementatie van geothermie- en warmteprojecten tegen 2020: 40 tot 50MW warmtelevering via warmtenetwerk uit geothermische bron in Mol-Dessel. • Minstens 2 volgende geothermische projecten in uitvoeringsfase. • Standalone toepassing van warmtenetten doorheen de hele regio. • Structurele verankering van geothermie en warmtenetten als energie-optie voor de toekomst
 <p>Planning</p>	<p>Looptijd van het project: 2016-2019</p>
<p>Middelen/inzet team</p>	<p>EFRO project 'GEOHEAT-NET' ter opvolging van EFRO 910 is in voorbereiding.</p>
 <p>Slimme combinaties</p>	<p>Pijler Ondernemen, innoveren en internationaliseren: ecosystemen Pijler Leren en werken: aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, sterke regionale arbeidsmarkt Pijler Ruimte om te ondernemen en mobiliteit: Campina</p>

ACTIECLUSTER 2: COLLECTIEVE WIJKRENOVATIES

 <p>Uitdagingen</p>	<p>Het energieverbruik van woningen in Vlaanderen ligt merkbaar hoger dan het Europese gemiddelde. Het gemiddelde energieverbruik van het bestaande gebouwenpatrimonium ligt daarenboven drie keer hoger dan recente nieuwbouw. De renovatiegraad in Vlaanderen bedraagt momenteel slechts 0,7%. Een inhaalbeweging naar energie-efficiënte renovaties is met andere woorden nodig. Momenteel gaan heel wat eigenaars niet over tot energie-efficiënte renovatie omdat ze een gebrek aan kennis hebben en niet weten welke maatregelen ze best eerst aanpakken. (bron: Renovatiepact Vlaanderen)</p>
 <p>Doelen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Op lokaal (wijk)niveau de renovatiegraad significant laten stijgen. • De energie-efficiëntie van de gerenoveerde wijken verhogen via bottom-up netwerken (energiemeesters)

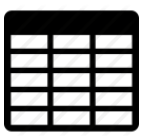

 <p>Ambitie</p>	<p>Kader Kempen2020: minstens 20% CO₂ reductie tegen 2020 realiseren op het grondgebied van de Kempense gemeentebesturen</p>
 <p>Projecten/ acties</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Begeleiden van inwoners uit sociale wijken tijdens/na renovaties door de sociale huisvestingsmaatschappijen • Fysieke wijkrenovaties: begeleiden van eigenaars in een bepaalde wijk om energie-efficiënte renovaties uit te voeren • Virtuele wijkrenovaties: begeleiden van eigenaars (verspreid over de Kempen) om hun woning tot BEN (bijna-energie neutraal) niveau te renoveren
 <p>Partners & aanpak</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wijkrenovaties van Sociale Huisvestingsmaatschappijen: <ul style="list-style-type: none"> ○ De Sociale Huisvestingsmaatschappijen renoveren de woningen in de wijk. ○ IOK ontwikkelt en ondersteunt een netwerk van vrijwillige energiemeesters. ○ De vrijwillige energiemeesters begeleiden de inwoners van de wijk bij het verlagen van hun energieverbruik (door gedrag) en met het correcte gebruik van de nieuwe installaties. • Fysieke wijkrenovaties <ul style="list-style-type: none"> ○ IOK organiseert een infoavond voor de eigenaars van de wijk. ○ Geïnteresseerde eigenaars kunnen een zelfscan van hun huis invullen. ○ Op basis van de resultaten van de zelfscan organiseert IOK samenaankopen voor de wijk (isolatie, nieuwe beglazing, nieuwe verwarmingssysteem...). ○ IOK schrijft een draaiboek uit, waardoor parallel ook in andere gemeenten (met inzet van gemeentelijke ambtenaren) een wijkrenovatie kan uitgevoerd worden. De samenaankopen worden nog steeds door IOK georganiseerd. • Virtuele wijkrenovaties <ul style="list-style-type: none"> ○ IOK zoekt in samenwerking met de gemeenten naar geïnteresseerde eigenaars. ○ IOK organiseert infoavonden voor geïnteresseerde eigenaars. ○ IOK en Kamp C begeleiden de eigenaars, architecten en aannemers bij de renovatie tot BEN-niveau (uitvoeren van een energie audit, begeleiden bij het bepalen van de nodige ingrepen om het BEN-niveau te halen, opvolgen van de werken i.f.v. correcte uitvoering).
 <p>Resultaten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Begeleiding van de inwoners van 15 wijken van sociale huisvestingsmaatschappijen: de verwachte energiebesparing van de renovaties worden effectief gerealiseerd door begeleiding van de bewoners. • Begeleiding van eigenaars van 18 wijken verspreid over de Kempen: de CO₂-uitstoot van de gerenoveerde woningen daalt met 3 ton per woning (16.000 kWh). • Begeleiden van 100 particuliere renovaties tot BEN-niveau: de jaarlijkse CO₂-uitstoot van de gerenoveerde woningen daalt met 4,5 ton per woning (22.500 kWh).
 <p>Planning</p>	<p>2016-2019: Elk stookseizoen wordt met een aantal nieuwe wijken gestart.</p>

<p>Middelen/inzet team</p>	<p>Een subsidieaanvraag binnen het programma INTERREG V 2 Zeeën is in aanvraag: project 'Sustainable Houses in an Inclusive NEighbourhood' (SHINE). Startend vanuit een beperkt aantal pilots. Via deze governance wensen we de pilots zoals voorzien in het subsidiedossier te verbreden naar meerdere gemeenten in de regio en ook structureel in de tijd te verankeren.</p>
<p> Monitoring</p>	<p>Wijken van sociale huisvestingsmaatschappijen: aan de hand van de energieverbruiken in de woningen voor en na de renovatie en begeleiding, wordt de effectief gerealiseerde energiebesparing gemonitord. Fysieke en virtuele wijkrenovaties: aan de hand van een lijst van de effectief uitgevoerde maatregelen kan de totale energiebesparing per woning gemonitord worden.</p>
<p> Slimme combinaties</p>	<p>Pijler Ondernemen, innoveren en internationaliseren: ecosystemen, sterke ondernemers Pijler Leren en Werken: aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, sterke regionale arbeidsmarkt Pijler Welzijn en zorg: sterke buurten</p>

ACTIECLUSTER 3: ENERGIECONVERSIEPARK (ECP)

<p> Uitdagingen</p>	<p>Omwille van de bestaande subsidiemechanismen wordt er nog teveel ingezet op de productie van groene elektriciteit en wordt te weinig groene warmte op een nuttige manier gebruikt. Binnen het INTERREG-project 'EnergieConversieParken', uitgevoerd door VITO en UHasselt, werd het Milieubedrijf Beerse/Merksplas bestudeerd als case. Hieruit is gebleken dat het regionaal beschikbare groente-, fruit- en tuinafval een belangrijk potentieel aan groene energie heeft dat momenteel niet benut wordt. Bovendien is gebleken dat op de site 'Kolonie' te Merksplas een behoefte aan energie bestaat die overeenstemt met het beschikbare energieprofiel op het vijf kilometer verderop gelegen Milieubedrijf.</p>
<p> Doelen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aandeel aan hernieuwbare energie verhogen door maximaal de potentiële energie uit GFT te valoriseren. • Fungeren als demoproject voor de sector, meer specifiek voor de vergistingssector, en uitbouwen van een kennisplatform.
<p> Ambitie</p>	<p>Alle beschikbare energie in de regionaal beschikbare afvalstromen op een nuttige manier gebruiken, zowel warmte als elektriciteit, op de plaats waar ze nodig is.</p>
<p> Projecten/acties</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het bouwen en integreren van een voorvergistingsinstallatie in de bestaande GFT-compostering (Milieubedrijf Beerse/Merksplas van IOK Afvalbeheer) en maximaal valoriseren van het biogas op de site in functie van de eigen behoefte. • Het opschonen en injecteren van het overschot van biogas onder de vorm van biomethaan. • Het bouwen van een warmtekrachtkoppeling (WKK) en warmtenet en integratie van de gebouwen op de site Kolonie Merksplas om deze energie te benutten.
<p> Partners & aanpak</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Partnerschap: IOK Afvalbeheer, Gemeentebestuur Merksplas, Kempens Landschap • Kennisplatform: partners samen met Universiteit Hasselt en Eandis

 Resultaten	De productie en het gebruik van 2.000.000 m ³ biomethaan op jaarbasis.
 Planning	Voorziene looptijd van het project (bij goedkeuring): van 1 maart 2016 tot 28 februari 2019. Koude opstart is voorzien eind 2018.
Middelen/inzet team	Een EFRO-project 'ECP Beerse/Merksplas - Kolonie' is in aanvraag.
 Monitoring	Geproduceerde hoeveelheid biomethaan of energiebesparing van klassieke afvalstromen.

ACTIECLUSTER 4: ENERGIE UIT HOUT/BIOMASSA IN DE KEMPEN

 Uitdagingen	<p>Binnen de Kempen is er een enorm potentieel aan energiehout (uit beheer van bossen, kleine landschapselementen, kortoomloophout,...) Momenteel wordt het potentieel uit Kempense landschappen en bossen niet benut. Hiervoor ontbreekt logistieke infrastructuur en een gecoördineerde aanpak. Tegelijk vereist de systematische uitrol van warmtenetten, al dan niet op tijdelijke basis, de inzet van standalone warmteproductie-eenheden. Zoals aangegeven onder actiecluster 1 is bij een structurele uitrol van geothermie en warmtenetten het kunnen realiseren van satellietwijken met warmtenetten, gevoed door een (tijdelijke) standalone installatie voor warmteproductie, cruciaal. Bij voorkeur wordt zo'n installatie gevoed door een duurzame bron. Met een enorm potentieel aan diverse houtstromen zowel vanuit bos- en landschapsbeheer (+ korte omloophout) als vanuit reststromen, is in de Kempen een potentieel zeer interessante duurzame biomassa-bron aanwezig. Er is echter nood aan een sterke logistieke organisatie die een constant aanbod van droge houtsnippers kan garanderen. Mogelijk bieden de zeer strategisch gelegen sites van IOK Afvalbeheer langs het kanalen-netwerk een interessante vertrekbasis.</p> <p>De belangrijkste vraagstellingen die in 1ste instantie moeten beantwoord worden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jaarlijks volume en energie-inhoud van de verschillende stromen - Eigenaars van de verschillende stromen - Wijze waarop en door wie de stromen kunnen verzameld worden - Kosten om deze volumes te 'verzamelen' - ... <p>Dit vraagt een grondige studie van de aanbodzijde waarin per stroom een grondige evaluatie van de haalbaarheid op praktisch vlak (oogst/verzameling, haalbare kwaliteit...), op logistiek vlak (aanvoer, opslag, droging...) en op financieel vlak (jaarlijks volume, kosten, opbrengsten...) dient te gebeuren. Op basis daarvan kunnen zinvolle partners in beeld gebracht worden en ketens opgezet worden.</p>
 Doelen	<ul style="list-style-type: none"> • Hout dat vrijkomt uit beheer van landschap en bos inzetten voor duurzame lokale energie. • Doortastende valorisatie van deze houtige biomassa tot een lokale klimaatneutrale energiebron door logistieke organisatie voor een continue levering van lokaal energiehout en plaatsing van standalone biomassa-installaties voor voeding van gebouwen en lokale warmtenetten, al dan niet tijdelijk.

 <p>Ambitie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Integrale coördinatie (biomassamarkt) van de verschillende stromen (ketens) met het oog op efficiënte benutting en kostenreductie van energiehout in de Kempen. • Verhoogde haalbaarheid van warmtenetten in de Kempen door biomassa-gevoede installaties.
 <p>Projecten/ acties</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Afzetzijde: potentiële toepassingsmogelijkheden en afnemers capteren en aansturen op effectieve plaatsing van biomassa-installaties in gemeentelijke gebouwen, nieuwe woonwijken, e.d. • Aanbodzijde: identificatie van te valoriseren bronnen en stromen van houtige biomassa en uitwerking van structuur/logistiek voor permanent aanbod: oogst, opslag, drogen, levering. • Match-making voor de verschillende stromen en coördinatie opzetten. • Ondersteuning slimme vormgeving van bos en landschap met biodiversiteit als toetssteen.
 <p>Partners & aanpak</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Coördinatie van het project vanuit IOK en IOK Afvalbeheer • Stromen valoriseren i.s.m. Regionaal landschap Kleine en Grote Nete, Provincie Antwerpen, Bosgroepen, ANB, Natuurpunt, lokale besturen • Uitwerking van oogst, verwerking, logistiek i.s.m. IOK Afvalbeheer, agrobeheercentrum, lokale besturen • Toepassingsmogelijkheden realiseren i.s.m. lokale besturen, warmtebedrijven
 <p>Resultaten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gezamenlijk plan van aanpak voor duurzame inzet van energiehout op regioschaal. • Inventaris van beschikbare stromen. • Gecoördineerde afzet van lokaal energiehout voor duurzame warmte-toepassing, i.c. ter ondersteuning van structurele uitrol van warmtenetten.
 <p>Planning</p>	<p>2016: Partnernobilisatie 2017: Projectuitwerking 2018-2019: Projectuitvoering</p>
<p>Middelen/inzet team</p>	<p>Extern studiewerk om de aanbodzijde te inventariseren en de haalbaarheid op praktisch, logistiek en financieel vlak te evalueren. IOK en IOK Afvalbeheer coördineren de actiecluster.</p>
 <p>Monitoring</p>	<p>Aan de hand van het afgezette volume energiehout kan de hoeveelheid uitgespaarde fossiele brandstoffen berekend worden.</p>

ACTIECLUSTER 5: KLIMAATSCHOLEN

 <p>Uitdagingen</p>	<p>Een groot deel van de schoolgebouwen in de Kempen zijn oud, slecht geïsoleerd en missen energie-efficiënte en/of hernieuwbare technieken. Hierdoor wordt er veel energie verspild, kampen de scholen met hoge energiefacturen en met een te laag gebruikerscomfort. Daarnaast lenen scholen zich bij uitstek om bewustzijn rond energie en klimaat pedagogisch te vertalen (op structurele wijze).</p> <p>Om wezenlijke verandering waar te maken is een intensievere aanpak nodig met actieve participatie van het lerarenkorps. Aangezien dit veel inspanningen vraagt is het een uitdaging om een voldoende groot bereik over verschillende scholen en gemeenten te creëren.</p>
--	--

 <p>Doelen</p>	<p>Scholen begeleiden zodat hun energieverbruik effectief daalt en het comfort voor de gebruikers stijgt.</p>
 <p>Ambitie</p>	<p>Kader Kempen2020: Minstens 20% CO₂ reductie tegen 2020 realiseren op het grondgebied van de Kempense gemeentebesturen.</p>
 <p>Projecten/ acties</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Technische begeleiding van de school. • Begeleiden van de scholen bij het zoeken naar financiering. • Educatieve begeleiding van de school.
 <p>Partners & aanpak</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Technische begeleiding van de school: <ul style="list-style-type: none"> ○ Uitvoeren van een energie audit in de school door IOK ○ Oprichten van een technische werkgroep met als deelnemers IOK, directie, schoolbestuur en evt. technisch personeel ○ Uitvoeren van een verwarmingsaudit door Kenniscentrum Energie van Thomas More ○ Optimaliseren van de verwarmingsinstallatie door Kenniscentrum Energie van Thomas More ○ Uitvoeren van kleine energiebesparende maatregelen op school door de Energiesnoeiers ○ Samen met de technische werkgroep een uitvoeringsplan opstellen op korte, middellange en lange termijn • Begeleiden van de scholen bij het zoeken naar financiering: <ul style="list-style-type: none"> ○ Onderzoek naar verschillende soorten financieringsmogelijkheden door IOK ○ Opstellen van een businessmodel voor de school door IOK ○ Begeleiden van de school bij het zoeken naar alternatieve financiering door IOK • Educatieve begeleiding van de school: <ul style="list-style-type: none"> ○ MOS (milieuzorg op school) en Djapo vzw begeleiden het leerkrachtenteam om aan de slag te gaan rond duurzame ontwikkeling en dit gericht op de dagdagelijkse klaspraktijk van de leerkrachten. Er wordt een educatieve werkgroep opgericht die op regelmatige basis samenkomt. Het traject heeft als doel het creëren van kritische, milieubewuste en solidaire wereldburgers die d.m.v. creativiteit oplossingen kunnen bedenken voor een duurzame samenleving.
 <p>Resultaten</p>	<p>18 Kempense scholen intensief begeleiden op technisch en educatief vlak. De school realiseert effectieve energiebesparing tijdens het traject en heeft een middellange en lange termijn stappenplan om de energie-efficiëntie van de school in de toekomst nog te verhogen.</p>
 <p>Planning</p>	<p>2016- 2019</p>
<p>Middelen/inzet team</p>	<p>Een subsidiedossier wordt voorbereid binnen het programma Interreg North Sea Region.</p>
 <p>Monitoring</p>	<p>Aan de hand van de energieboekhouding kan de gerealiseerde energiebesparing op school tijdens het traject gemonitord worden. Aan de hand van geplande maatregelen in het stappenplan kunnen toekomstige energiebesparingen berekend worden.</p>

ACTIECLUSTER 6: KLIMAATACTIES BEDRIJVEN

 <p>Uitdagingen</p>	<p>De Kempense niet-ETS bedrijven staan in voor bijna 23% van de CO₂-uitstoot in de Kempen. Ze verbruiken evenveel energie als 109.000 gezinnen. Er is nog een enorm potentieel aan energiebesparing in deze sector. Vele bedrijven zijn zich niet bewust van de mogelijkheden van het energiezuiniger maken van hun patrimonium.</p>
 <p>Doelen</p>	<p>Bedrijven overtuigen van de meerwaarde om hun patrimonium energiezuiniger te maken.</p>
 <p>Ambitie</p>	<p>Kader Kempen2020: Minstens 20% CO₂ reductie tegen 2020 realiseren op het grondgebied van de Kempense gemeentebesturen.</p>
 <p>Projecten /acties</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organiseren van infosessies voor bedrijven die een voorlopige toewijzing gekregen hebben op IOK bedrijventerreinen. • Organiseren van infosessies voor Kempense bedrijven die een nieuwe plant bouwen. • Organiseren van infosessies voor Kempense bedrijven die hun bestaande patrimonium energiezuiniger willen maken.
 <p>Partners & aanpak</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Voka Kempen organiseert samen met Kamp C en IOK bedrijventerreinmanagement infosessies waar de bedrijfsleiders/ projectverantwoordelijken van bedrijven die een energiezuinig/duurzame plant bouwden aan het woord komen. Op deze infosessies worden bedrijven uitgenodigd die een voorlopige toewijzing hebben gekregen op een IOK bedrijventerrein. Deze bedrijven worden ook na de infosessie door Kamp C actief begeleid in het bouwproces en het kiezen van duurzame maatregelen (isolatie, energie- en waterhuishouding). De banksector wordt in het traject betrokken zodat bedrijven die meer inspanningen doen, extra beloond worden. • Na evaluatie van bovenstaand traject zal dit uitgebreid worden naar alle Kempense bedrijven die een nieuwe plant bouwen. • Na evaluatie van het traject van begeleiding van nieuwbouw, zal dit uitgebreid worden naar alle Kempense bedrijven die hun plant energiezuiniger willen maken.
 <p>Resultaten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • IOK organiseert 3 infosessies per jaar voor voorlopig toegewezen bedrijven op IOK-bedrijventerreinen. Per jaar worden zo 30 bedrijven bereikt. • Bij uitbreiding en na positieve evaluatie organiseert IOK daar bovenop 3 infosessies per jaar voor bedrijven die een nieuwe plant willen bouwen op niet-IOK bedrijventerreinen. Per jaar worden zo 30 bedrijven bereikt. • Bij uitbreiding en na positieve evaluatie organiseert IOK 6 infosessies voor bestaande bedrijven die hun patrimonium energiezuiniger willen maken. Er worden zo 120 bedrijven bereikt. • Bedrijven zijn zich bewust van de meerwaarde van energiezuinige nieuwbouw en investeren in extra maatregelen.

	<ul style="list-style-type: none"> • Bedrijven willen ook hun bestaande patrimonium energiezuiniger maken.
Planning	<p>2016-2019: Traject nieuwbouw IOK bedrijventerreinen</p> <p>2017-2019: Traject nieuwbouw alle Kempense bedrijven</p> <p>2018-2019: Traject bestaande Kempense bedrijven</p>
Middelen/inzet team	IOK coördineert deze cluster en voert de acties uit in samenwerking met Voka Kempen en Kamp C.
Monitoring	Aan de hand van de lijst van extra uitgevoerde maatregelen kan de daling in energieverbruik gemonitord worden.
Slimme combinaties	Pijler Ondernemen, innoveren en internationaliseren: sterke ondernemers

ACTIECLUSTER 7: KLIMAATACTIES ZORGSECTOR

Uitdagingen	Ziekenhuizen en woonzorgcentra hebben door de aard van hun activiteit een groot energieverbruik. Er is nog een groot potentieel in deze sector om energie efficiënter te gebruiken. In een proefproject in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (PLAGE ziekenhuizen), waar ziekenhuizen in een 3-jarig traject begeleid werden, werd een daling vastgesteld in het brandstofverbruik met 14,3%, een daling voor elektriciteit met 0,6% en vermeden CO ₂ uitstoot van 4.000 ton.
Doelen	Het energieverbruik van de ziekenhuizen en rusthuizen significant laten dalen door technische begeleiding.
Ambitie	Kader Kempen2020: Minstens 20% CO ₂ reductie tegen 2020 realiseren op het grondgebied van de Kempense gemeentebesturen.
Projecten /acties	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken van een begeleidingsmethodiek voor ziekenhuizen en rusthuizen. • Begeleiden van de ziekenhuizen en rusthuizen bij het opmaken van een actieplan.
Partners & aanpak	<ul style="list-style-type: none"> • IOK werkt een begeleidingsmethodiek uit aan de hand van bestaande goede praktijken (bv. PLAGE in Brussel). • IOK zoekt partners om samen de ziekenhuizen en rusthuizen te begeleiden. De begeleiding zal bestaan uit volgende stappen: <ul style="list-style-type: none"> ○ Inventarisatie van het energieverbruik (inventaris van het patrimonium, audits van de installaties, bepalen van het huidige energieverbruik). ○ Analyse van de huidige situatie ○ Opstellen van een actieplan met verwachte resultaten en budgettering.
Resultaten	IOK begeleidt 10 ziekenhuizen en rusthuizen bij het opstellen van een actieplan.
Planning	<p>Juli 2016 – december 2016: ontwikkelen van methodiek en zoeken naar geschikte partners</p> <p>Januari 2017 – december 2019: begeleiden van 10 ziekenhuizen en rusthuizen</p>

	bij het opstellen van een actieplan.
Middelen/inzet team	IOK coördineert het actiecluster en voert de acties uit in samenwerking met relevante partners.
 Monitoring	Op basis van de energieboekhouding kan de effectieve energiebesparing gemonitord worden.
 Slimme combinaties	Pijler Ondernemen, innoveren en internationaliseren: ecosystemen Pijler Welzijn en zorg: toereikend zorgaanbod

ACTIECLUSTER 8: AGRO-KLIMAATACTIES

 Uitdagingen	<p>In het kader van Kempen2020 werd vastgesteld dat 10,5% van de CO₂-uitstoot in de Kempen voortkomt uit de sector landbouw. Energiekosten wegen bovendien zwaar door in de bedrijfskosten van landbouwbedrijven en tegelijk veroorzaakt de land- en tuinbouwsector heel wat energiegebonden CO₂-uitstoot. Energiebesparingen en de inzet van hernieuwbare energie bieden dus op alle vlakken kansen.</p> <p>De landbouwsector heeft de laatste jaren veel aandacht besteed aan onderzoek naar energiebesparende maatregelen (in afgeronde en lopende projecten, de dagdagelijkse werking van de proefcentra,...). Deze kennis en knowhow is dus terug te vinden bij de onderzoeksinstellingen, in publicaties, etc. De uitrol van deze maatregelen werd binnen de sector echter nog niet structureel opgezet in de Kempen. Dit vraagt een gecoördineerde aanpak en begeleiding.</p> <p>Vooraf in de Noorderkempen is het aandeel in broeikasgassen vanuit de landbouwsector substantieel. Hierrond actie ondernemen kan daarom een structurele bijdrage leveren binnen Kempen2020.</p>
 Doelen	<ul style="list-style-type: none"> • Verlaagde uitstoot van broeikasgassen. • Verhoogde inzet van duurzame energietechnieken en hernieuwbare energie op landbouwbedrijven in de regio.
 Ambitie	Inhaalbeweging met betrekking tot maatregelen inzake energieverbruik en toepassing van hernieuwbare energie, gevolgd door structurele toepassing die voortdurend voor progressie zorgt binnen de sector zodat minstens 20% CO ₂ reductie gerealiseerd wordt op het grondgebied van de Kempense gemeentebesturen tegen 2020.
 Projecten/acties	<ul style="list-style-type: none"> • Kennisdeling binnen de regio via lokale lerende netwerken (infosessies, workshops...) om land- en tuinbouwers te helpen bij maatregelen inzake energieverbruik en hernieuwbare energieproductie. • Individuele begeleiding van landbouwers door middel van energiescans en/of investeringsadvies, tevens bijdrage aan kennisopbouw binnen de sector in de regio (besparingspotentieel): minimum aantal energiescans of -vouchers binnen deelnemende gemeenten en dit verdeeld over relevante agrarische subsectoren. • Gemeenschappelijke opportuniteiten detecteren en gezamenlijke acties initiëren (samenaankopen, coöperaties...). • Evalueren van maatregelen in kader van klimaatdoelstellingen (globaal besparingspotentieel) en terugkoppeling van de resultaten (bijdrage) naar het lerend netwerk.

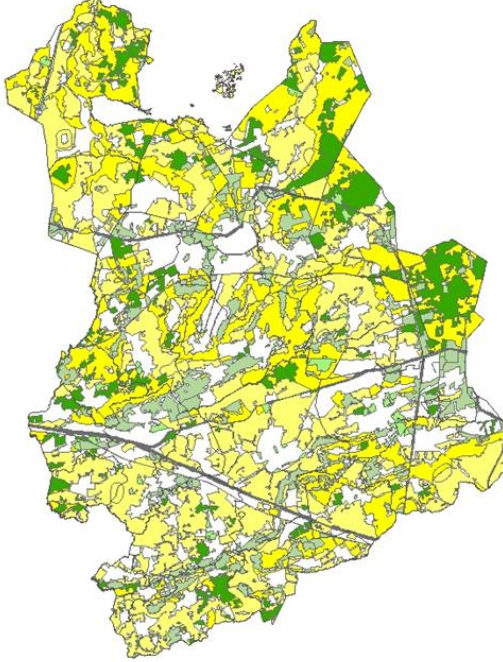

 <p>Partners & aanpak</p>	<ul style="list-style-type: none"> • RURANT initieert en coördineert overkoepelend binnen de regio: professionele sectororganisaties – gemeenten – IOK – kennisinstellingen • Innovatiesteunpunt, Boerenbond e.d. staan in voor de begeleiding van de landbouwers. • Boerenbond staat in voor doorvertaling binnen de sector. • Kenniscentra en Innovatiesteunpunt voeden het lerend netwerk (kennisdeling). • IOK en lokale besturen ondersteunen samen het lerend netwerk: beleidsverankering, informatiedoorstroming, ondersteunende communicatie, vertaling van de resultaten naar de regio (Kempen2020).
 <p>Resultaten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Realisatie van nieuwe sprekende voorbeelden van duurzame energietechnieken en hernieuwbare energie in Kempense landbouwbedrijven • Goed werkende lerende netwerken met beleidsmatige verankering.
 <p>Planning</p>	<p>2017-2019</p>
<p>Middelen/inzet team</p>	<p>RURANT coördineert en werkt samen met partners.</p>
 <p>Monitoring</p>	<p>Aan de hand van de energieboekhouding kan de gerealiseerde energiebesparing bij de landbouwbedrijven berekend worden.</p>
 <p>Slimme combinaties</p>	<p>Pijler Ondernemen, innoveren, internationaliseren: sterke ondernemers</p>

ACTIECLUSTER 9: OPEN RUIMTE

 <p>Uitdagingen</p>	<p>De Kempen kent heel wat open ruimte. Ongeveer drie kwart van de regio is onbebouwd. Deze open ruimte is zeer divers. Van parken tot weilanden, van bossen tot recreatieterreinen... Maar deze ruimte staat onder druk. Vanuit verschillende hoeken wordt er aanspraak gemaakt op deze ruimte (energie, voedselproductie, recreatie...). Bovendien vraagt het onderhoud soms een hoge kost en is er nog te weinig economische meerwaarde.</p>
--	---

	 <p> ■ parkgebied en recreatief parkgebied ■ groengebieden, natuurgebieden en natuurreservaat ■ bosgebied en bosgebied met ecologisch belang ■ agrarische gebied ■ agrarisch gebied landschappelijk waardevol en ecologisch belang </p> <p>Figuur: Overzicht van de 'natuur' in de Kempen (bron: IOK)</p>
 <p>Doelen</p>	<p>Een gedragen gemeenschappelijke regionale visie en bijhorend actieplan over de Kempense open ruimte.</p>
 <p>Ambitie</p>	<p>Regionaal draagvlak voor open ruimte, zowel voor natuurlijke, fysieke als economische waarde en gebruik.</p>
 <p>Projecten/ acties & aanpak</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Visie 'Open ruimte Kempen' Met alle relevante partners en ruimtegebruikers starten we een gezamenlijk proces vertrekkende vanuit de kracht van de open ruimte. Van daaruit ontwikkelen we een visie op de inzet van deze open ruimte. Hoe kan deze gewaardeerd worden? Wat is de draagkracht van deze open ruimte? Welke activiteiten kunnen de kwaliteit van de open ruimte versterken en hoe kan dit economisch gevalideerd worden of met een zo laag mogelijke maatschappelijke kost waargemaakt worden? Het lopende ARO-project (in Arendonk, Ravels en Oud-Turnhout een conceptstudie rond vrijwaren open ruimte en landschap) zal hierbij ter inspiratie dienen. • Gemeenten meer instrumenten en tools aanreiken om aan de slag te gaan met hun open ruimte. Vanuit IMAGO, een pilootproject in Berlaar, Heist-op-den-Berg en Nijlen willen we de lokale besturen meer 'open ruimte tools' aanreiken. Opdat ze de open ruimte sterker en kwaliteitsvoller kunnen inzetten en meer de lusten dan de lasten zien.
 <p>Partners</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Visie open ruimte Kempen: RURANT zal als procesbegeleider het visievormingsproces op zich nemen. Hierbij worden zeker de regionale landschappen, lokale besturen, IOK, provincie Antwerpen betrokken. Ook wordt samenwerking gezocht met Ar-Tur, Natuurpunt, Boerenbond, Kempens Landschap en de Vlaamse

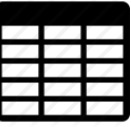

	<p>administraties Agentschap Natuur en Bos, Vlaamse Landmaatschappij, Ruimte en erfgoed en Toerisme provincie Antwerpen. Tijdens de loop van het proces kan het partnerschap nog verder uitbreiden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tools voor een gemeentelijk open ruimtebeleid: RURANT en IOK
 <p>Resultaten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Regionale visie 'open ruimte'. Onder voorbehoud van een succesvol proces wordt een actieplan opgemaakt om deze visie waar te maken. We komen in de regio tot sterke samenwerking en gedeeld eigenaarschap m.b.t. de open ruimte. Acties kunnen de bijvoorbeeld de vertaling zijn van deze visie in gemeentelijke open ruimte beleidsplannen zijn, versterking van korte ketens, multifunctioneel open ruimtegebruik, lokale voedselstrategie, ... • ARO-project van de gemeenten Arendonk, Oud-Turnhout en Ravels in samenwerking met provincie Antwerpen, over de valorisatie van de open ruimte: bij succesvolle bepaling van een projectdefinitie ook engagement aangaan om het project effectief uit te voeren en de resultaten te verspreiden in de hele streek. • Studie- en netwerkdag voor lokale besturen over instrumenten voor open ruimte beleid.
 <p>Planning</p>	<p>2016: Samenstelling partners en voorbereiding visievormingsproces 2017: Start dialoog, reflectie oefening m.b.t. open ruimte Kempen 2018: Aanzet tot visievorming en organisatie van een ruimere toets van deze aanzet met de Kempense streekpartners. Inspiratiemoment voor lokale besturen 2019: Regionale visie open ruimte en opmaak van bijhorend actieplan ter realisatie van deze visie</p>
<p>Middelen/inzet team</p>	<p>RURANT coördineert dit proces. Acties worden uitgevoerd in een partnerschap met relevante Kempense actoren.</p>
 <p>Monitoring</p>	<p>RURANT koppelt terug aan de governance van deze pijler.</p>
 <p>Slimme combinaties</p>	<p>Pijler Ruimte om te ondernemen en mobiliteit: beleidsplan ruimte Vlaanderen</p>

ACTIECLUSTER 10: INNOVATIE IN PRODUCTEN, DIENSTEN EN PROCESSEN EN VERHOGEN VAN DE WEERBAARHEID VAN DE LAND- EN TUINBOUW

 <p>Uitdagingen</p>	<p>Binnen de Kempen groeit nog steeds het aandeel van de primaire sector in de totale Kempense bruto toegevoegde waarde. In 2009 was de sector goed voor een aandeel van 1,68% van de BTW (230,3 miljoen euro) en in 2013 ging het om 1,91% (304,2 miljoen euro).</p> <p>Ondanks deze groei zijn er heel wat economische uitdagingen binnen het veranderende klimaat van de land- en tuinbouwsector. De wereldeconomie en trends als consuminderen en verduurzamen hebben ook impact op de land- en tuinbouw.</p> <p>Innovatie van het landbouwproces en het ontwikkelen van nieuwe producten en diensten voor landbouwers zijn belangrijke uitdagingen.</p>
--	--

 <p>Doelen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Economisch interessante en maatschappelijk-/milieuverantwoorde activiteiten voor landbouwers ontwikkelen. • Economische weerbaarheid van landbouwbedrijven versterken.
 <p>Ambitie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling en economische rendabiliteit van een aantal nieuwe landbouwprocessen, producten en diensten. • Een economisch gezonde sector
 <p>Projecten /acties</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Resultaten van pilootprojecten zoals 'Dorp van de zeven Netten (PDPO)', 'Naar een kader voor houtkanten in agrarisch gebied' en 'Looboeren (PDPO)' waarbij bekeken wordt hoe landbouwers op een economische manier vergroeningsmaatregelen (houtkanten, waterbeheer ...) kunnen implementeren op hun bedrijf. 'Roadmap feesten en vergaderen op de boerderij (Leader)' en 'Zorg met streeksmaak (Leader)' verspreiden en regiobreed inzetten. • Inzetten op bedrijfseconomische boekhoudingen voor varkenshouderijen die in de Kempen veelvuldig aanwezig zijn en met zware financiële vraagstukken kampen. • Inzetten op energie-efficiëntie binnen land- en tuinbouw door uitvoeren van energiescans (Innovatiesteunpunt, Proefbedrijf Pluimveehouderij) en meewerken aan pilots rond geothermie. • Resultaten van het pilootproject 'Vallei in verandering' (PDPO), waarbij de economische impact van het ruimtelijk proces in Graafweide-Schupleer in Vorselaar en Grobbendonk op bedrijfsniveau wordt bekeken, analyseren en de leerpunten vertalen naar lokaal en Vlaams beleid.
 <p>Partners & aanpak</p>	<p>RURANT, Boerenbond, Regionaal Landschap, Eco², Hooibeekhoeve, Innovatiesteunpunt, landbouwers, VITO, IOK, provincie Antwerpen, Proefbedrijf Pluimveehouderij</p>
 <p>Resultaten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • In 15 bedrijven optimalisatie van de bedrijfsvoering en/of nieuwe economische activiteiten ontwikkelen/ondersteunen voor landbouwers met o.a. korte keten economie. • Economisch en maatschappelijk waardevolle inzet van landbouwactiviteiten. • 30 varkensbedrijven ondersteunen bij financieel management. • 30 landbouwbedrijven met een goed economisch inzicht en rendabiliteit mede door een efficiënte inzet van energie. • Beleidsvertaling van projectresultaten 'Vallei in verandering'
 <p>Planning</p>	<p>2016-2019 2016: Opmaak verder plan van aanpak Het project 'Vallei in verandering' loopt van 1 september 2015 tot 31 december 2017</p>
<p>Middelen/inzet team</p>	<p>RURANT staat borg voor de opvolging naar de Task Force en de governance binnen deze pijler. Uitvoering van acties door betrokken partners.</p>
 <p>Monitoring</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Opvolging via de plaatselijke groep Leader waarbinnen Boerenbond vertegenwoordigd is via Regioraad Geel en Turnhout. • Opvolging van het verloop van het project 'Vallei in verandering' binnen de stuurgroep en opvolgingscommissie o.l.v. gouverneur Cathy Berx. • Opvolging van de economische ondersteuning van varkenshouderijen door de technisch consultant varkens van Boerenbond in de regio i.s.m. Innovatiesteunpunt en Tiber boekhouding. • Begeleiding van landbouwbedrijven naar inzet van energie en

	rendabiliteit met ondersteuning van het Innovatiesteunpunt en Proefbedrijf Pluimveehouderij. Zij doen ook de opvolging hiervan.
 Slimme combinaties	Pijler Ondernemen, innoveren en internationaliseren: sterke ondernemers Pijler Leren en werken: sterke regionale arbeidsmarkt

ACTIECLUSTER 11: RUIMTELIJKE RECHTSZEKERHEID BEVORDEREN EN AGRARISCHE LEEGSTAND AANPAKKEN

 Uitdagingen	<p>Binnen het arrondissement Turnhout is de primaire sector goed voor 1,9% van de streek bruto toegevoegde waarde. Een aandeel waarmee de regio sterk boven het Vlaamse gemiddelde uitsteekt (1,1%). Begin 2015 waren er 1.297 loontrekkende Kempenaren actief in de sector landbouw, bosbouw en visserij, goed voor 13% van alle Vlaamse tewerkstelling in die sector. Daarnaast is er nog de voedselverwerkende industrie waarin ook heel wat mensen zijn tewerkgesteld en dus afhankelijk zijn van de aanwezigheid van de primaire sector (6.228 loontrekkende Kempenaren in de voedsel-, drank- en tabaksindustrie tijdens het eerste kwartaal van 2015).</p> <p>De ruimtelijke inplanting van land- en tuinbouwbedrijven vormt een grote uitdaging. Door tal van factoren is er rechtsonzekerheid voor landbouwbedrijven. Er is een grote concurrentie in het ruimtegebruik (natuur, water, landbouw...). De instandhoudingsdoelstellingen stellen een 15-tal Kempense ondernemingen voor de uitdaging een nieuwe vestiging te zoeken en een veelvoud andere krijgen zware voorwaarden opgelegd. En zelfs al is de ruimtelijke inkleuring duidelijk, dan is er soms toch nog onzekerheid over het verkrijgen van de nodige vergunningen, vaak door procedureslagen of moeilijk draagvlak bij omwonenden.</p> <p>Daarnaast is ook de agrarische leegstand een uitdaging. Denk hierbij bv. aan leegstaande stallen. Een nieuwe economische invulling geven aan deze gebouwen botst vaak op het gebrek aan visie op de open ruimte (zie actiecluster 9: open ruimte), maar evengoed op de beperkte vergunningsmogelijkheden voor deze ruimtes.</p>
 Doelen	Rechtszekerheid bieden aan landbouwbedrijven en nieuwe bedrijvigheid mogelijk maken in voormalige landbouwgebouwen.
 Ambitie	Een gedragen ruimtelijke visie voor landbouwbedrijven en invulling van leegstaande gebouwen in het buitengebied.
 Projecten /acties	<ul style="list-style-type: none"> • Dialoog: overleg Boerenbond en vergunningverleners (gemeenten, provincie) over landbouwersbezorgdheden en het houden aan de uitgezette bovenlokale afspraken. • Faciliteren bilaterale dossierspecifieke dialoog tussen bedrijf en vergunningverlener. • Draagvlakcreatie: organisatie van bedrijfsbezoeken, netwerkdag voor ambtenaren, schepensronddrit op de dag van de landbouw.
 Partners & aanpak	Boerenbond, gemeenten en provincie, IOK, landbouwers

 <p>Resultaten</p>	<ul style="list-style-type: none">• Minimaal 1 keer per jaar een overleg m.b.t. rechtszekerheid landbouwers.• Jaarlijks neemt 1/3de van de bevoegde schepenen deel aan een sensibilisatieactiviteit.• Faciliteren van overleg met de vergunningverlenende instanties (gemeenten en provincie) rond vergunningsproblematieken van Kempense bedrijven omwille van de aanwezigheid van habitat- en vogelrichtlijngebieden of ruimtelijke inkleuring van hun gronden/panden.
 <p>Planning</p>	2016-2019 2016: opmaak verder plan van aanpak
Middelen/inzet team	RURANT staat borg voor de opvolging naar de Task Force en de governance binnen deze pijler. Partners staan mee in voor uitvoering van actiecluster.
 <p>Monitoring</p>	Het gelopen traject wordt opgevolgd door de regioraden van Geel en Turnhout.
 <p>Slimme combinaties</p>	Pijler Ondernemen, innoveren en internationaliseren: sterke ondernemers